

Трансформація інтегративної економічної моделі України в контексті швейцарського досвіду

У статті дістала подальший розвиток проблема трансформації української економічної моделі, вперше представлені такі її характеристики, як тріадність та інтегративність, визначено основні параметри трьох моделей (модель державного соціалізму, модель державно-монополістичного капіталізму, модель народного капіталізму), що складають нинішню економічну модель України, розглянуто швейцарський досвід впровадження моделі народного капіталізму та показано його значення для нашої країни.

В статье получила дальнейшее развитие проблема трансформации украинской экономической модели, впервые представлены такие ее характеристики, как триадность и интегративность, определены основные параметры трех моделей (модель государственного социализма, модель государственно-монополистического капитализма, модель народного капитализма), которые составляют нынешнюю экономическую модель Украины, рассмотрен швейцарский опыт внедрения модели народного капитализма и показано его значение для нашей страны.

In the article the problem of Ukrainian economic model transformation has received further development, for the first time are represented such characteristics, as triads and integrity, the basic parameters of three models (model of state socialism, model of state-monopolistic capitalism, model of national capitalism) which compose economic model of Ukraine are determined; the Swiss experience of model of national capitalism introduction is considered and shown its importance for our country.

Постановка проблеми. Будь-яка цивілізована країна прагне втілити у життя таку економічну модель розвитку, яка б забезпечувала зростання загальної дохідності та багатства нації. Окреслена мета в Україні не тільки не реалізується, а й не докладається зусиль для створення відповідних умов для її реалізації. Натомість у країні стає більш жорсткою система державного регулювання, посилюється податковий та інфляційний тиск, не формується сприятливе середовище для внутрішнього і зовнішнього інвестування, не стимулюється розвиток малого та середнього бізнесу, що на тлі перманентної кризової ситуації на глобальних ринках розхищує стабільність національної економіки. Відсутність в Україні ефективної економічної моделі, яка була б орієнтована на розвиток середнього класу, а не олігархічних груп, призводить до накопичення проблем та кризових явищ в усіх економічних і соціальних сферах та галузях господарства.

З огляду на це постає нагальна потреба у трансформації економічної моделі країни, переорієнтації її із симбіотичної структури державно-монополістичного капіталізму з елементами державного соціалізму, що ствердилася в Україні, на народний капіталізм, що дозволяє максимально задіяти потенціал усієї нації, надати економіці динамічного, конкурентоспроможного характеру розвитку. Найкращим прикладом формування економічної моделі для нашої країни може слугувати швейцарська економіка, що розвивається за моделлю народного капіталізму.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням щодо трансформації економічної моделі України присвятили свої наукові дослідження провідні вітчизняні вчені. Вони намагаються дослідити й запропонувати найбільш оптимальну та ефективну для нашої країни економічну модель. Цією проблематикою займається ряд українських учених-економістів, серед яких Ю.М. Пахомов [1], В.М. Геєць [2], А.С. Філіпенко [3], А.С. Гальчинський [4], М.І. Скрипниченко [5], Б.Є. Кваснюк [6] та ін. Шляхи трансформації нинішньої економічної моделі України пропонують і такі вітчизняні дослідники, як Г.І. Башнянин [7], В.Я. Шевчук і Т.Т. Ковальчук [8], В.Є. Новицький [9], А.М. Колот [10], О.С. Петровська [11], В.К. Черняк [12], В.В. Вітлінський [13] та ін.

Мета статті – окреслити проблему трансформації української економічної моделі, висвітлити такі її характеристики, як тріадність та інтегративність, визначити основні параметри трьох моделей (модель державного соціалізму, модель державно-монополістичного капіталізму, модель народного капіталізму), що складають нинішню економічну модель України, розглянути швейцарський досвід впровадження моделі народного капіталізму та показати його значення для нашої країни.

Виклад основного матеріалу

Тріадність економічної моделі України

Економічній моделі України, на думку автора, притаманні такі якісні характеристики, як тріадність та інтегративність. Економічна модель є тріадною, тому що складається із трьох моделей – моделі державного соціалізму, моделі державно-монополістичного капіталізму, моделі народного капіталізму. Водночас економічна модель України фактично є інтегративною, оскільки в ній поєднані три моделі (складові), що не об'єднані спільною властивістю. Кожна з моделей відбиває різні суспільні інтереси та має свої атрибути, як-от: тип власності; цілеспрямованість; ідеологічне підґрунтя; внутрішній і зовнішній виміри; певна модель влади; мотивація; тип со-

Якісна характеристика економічних моделей, які нині співіснують в Україні

Виміри та параметри	Модель		
	Модель державного соціалізму	Модель державно-монополістичного капіталізму	Модель народного капіталізму
Внутрішній вимір моделі			
Модель влади	Тоталітарно-тиранічна	Номенклатурно-кланова, корпоративна	Демократична, що спирається на традиційні цінності
Ідеологія	Комуно-соціалістична, класовий інтернаціоналізм	Космополітичний лібералізм	Національно-консервативна та частково національно-ліберальна
Роль держави	Гіпертрофована роль держави як владного деміурга, що керує всіма соціально-економічними процесами, які відбуваються у країні	Держава виступає як традиційний інституціональний інструмент у руках олігархії, що використовує державну машину у своїх вузькокорисних цілях	Створення рівних умов для вільного розвитку підприємництва, підтримка малого та середнього бізнесу, деєтатизація суспільства
Пріоритетний тип власності	Державна	Державно-монополістична корпоративна	Приватна власність у різних її формах (індивідуальна, сімейна, партнерська, кооперативна, публічна акціонерна та ін.) як органічний елемент суспільного устрою, притаманного більшості населення України
Носії моделі (рушійна сила)	Комуно-соціалістична номенклатура, «червоні» директори, люмпен	Олігархічні фінансово-промислові групи	Національна буржуазія, органічною складовою якої є потужний середній клас приватних власників
Цілеспрямованість (стратегічні цілі)	Усебічне посилення державної власності та державного сектору економіки, поступове витіснення, а надалі й ліквідація приватної власності	Побудова нерівноправного суспільства, що ґрунтується на принципах експлуатації та корупції; пріоритетний розвиток експортосировинної моделі економіки, обслуговування інтересу кланів одержувати та привласнювати монополістичний прибуток, ліквідація конкуренції	Формування ефективної експорторієнтованої, інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки й потужного середнього класу, всебічний розвиток відкритого багатоманітного конкурентного середовища
Характер функціонування	Адміністративно-командний	Кланово-монополістично-корпоративний	Вільний економічний розвиток, що переважно базується на ринково-конкурентних засадах
Тип соціально-економічного середовища	Одержавлення економічного життя, деформованість ринкових відносин, викоринення приватного підприємництва, конкуренції та економічної свободи, розвиток позаекономічної централізованої системи	Підконтрольне інтересам олігархічним корпоративним групам, спрямоване на ствердження монополістичного ринку	Вільний ринок, що діє за об'єктивними законами і загальними рамковими правилами, встановленими державною владою та органами місцевого самоврядування
Основні ознаки економіки	Низький рівень продуктивності праці та рентабельності виробництва, незадовільний стан інноваційно-інвестиційних процесів, відсутність умов для розвитку бізнесу та високоефективних укладів економіки, поширення примітивних форм господарювання	Цілковитий контроль над усіма джерелами прибутку та бізнесовою діяльністю громадян, формування споживацької моделі «карнавальної нації», сировинно спрямований розвиток економіки та експорту, орієнтація на побудову нерівноправного суспільства, що будується на принципах експлуатації та корупції	Швидке й адекватне реагування на зміни кон'юнктури ринку, створення та збільшення прибутку на основі підвищення ефективності виробництва і підприємницької активності; впровадження експорторієнтованої, інноваційно-інвестиційного типу економіки, конкурентоспроможний розвиток
Способи, механізми та інструменти реалізації моделі	Директивне планування та позаекономічне ціноутворення, державна монополія на зовнішньоекономічну та валютну діяльність, численні соціальні програми і пільги, механічно зрівняльний розподіл доходів, закріплення пільг і преференцій за правлячою комуністичною номенклатурою	Входження представників кланово-корпоративних груп до владної верстви та використання державних важелів і коштів для задоволення особистих потреб та інтересів, законодавче та нормативне закріплення багатства на одному полюсі, а бідності – на іншому	Усунення кланово-корпоративних груп з економіки країни та системи прямого втручання держави в управління; повна ліквідація державних підприємств; недопущення монополізації суспільних ресурсів (земля, сировинна база, інфраструктура); забезпечення рівності можливостей усіх суб'єктів господарювання; зменшення розриву між рівнями добробуту різних прошарків суспільства; усебічний розвиток корпоративної форми приватної власності у її публічній формі; створення економічних та правових умов для активізації малого і середнього бізнесу; поширення традиційного для України родинного типу господарської самоорганізації; всебічний розвиток малих та середній міських громад
Зовнішній вимір моделі			
Визначення статусу країни	Союзний. Повернення до СРСР або створення подібного союзу	Україна як позаблокова держава; втрата статусу самостійного геоекономічного суб'єкта	Україна як повноправний член європейської спільноти, що впроваджує євроатлантичну модель безпеки
Головні цілі	Формування інтеграційних зв'язків із Росією	Формування конфедерації у складі Росії, України, Білорусі, Казахстану	Перетворення України в потужну центральноєвропейську державу; докладання зусиль для створення Балто-Чорноморського економічного альянсу, де Україна займатиме провідне місце; вихід із СНД; долучення до Вишеградської групи
Ставлення до європейської інтеграції	Негативне	Формально позитивне. Поширення декларативних заяв про інтеграцію до Європейського Союзу	Розвиток зони вільної торгівлі, безвізовий режим з Євросоюзом
Ставлення до євроатлантичної інтеграції	Категорично агресивне неприйняття НАТО і будь-якої співпраці з ним	Відмова від вступу до НАТО, розвиток конструктивного партнерства з Альянсом	Інтеграція в майбутньому до Північноатлантичного альянсу

ціально-економічного середовища; характер функціонування; способи, механізми та інструменти реалізації; роль держави; управлінські інститути; носії і прибічники тощо (див. табл.).

Модель державного соціалізму вийшла зі старої, централізованої (адміністративно-командної) системи, але дотепер продовжує в обмеженому вигляді функціонувати в Україні. Сучасну ринкову економічну систему, характерну для більшості розвинутих і заможних європейських держав, репрезентує модель народного капіталізму. В рамках цієї ж (ринкової) системи існує ще одна економічна модель, що склалася в нашій країні внаслідок неправильно обраної стратегії розвитку, невирішення завдань перехідного періоду і незавершеності соціально-економічних та політичних реформ. Це модель державно-монополістичного капіталізму, яка нині за своїми масштабами переважає дві названі вище моделі.

На початку 90-х років в Україні домінувала модель державного соціалізму, яка поступово скорочувала масштаби свого поширення, фактично звільнивши місце для моделі державно-монополістичного капіталізму, яка набула в нашій країні гіпертрофованого розвитку й найбільш хибної кланово-корпоративної форми. Водночас модель народного капіталізму, яка, на нашу думку, є найоптимальнішою для економіки України, всіяко гальмується. Сьогодні умовно ці складові-моделі можна умовно представити в такій пропорції: 20: 75: 5.

Як свідчить українська дійсність, тріадно-інтегративна конфігурація економічної моделі України наразі демонструє свою неефективність, вона орієнтована не на розвиток середнього класу, а на зміцнення промислово-фінансових олігархічних груп. З огляду на це нагальною стає необхідність трансформації нинішньої економічної моделі, яка впроваджується в Україні.

Дискурс наукових підходів до трансформації економічних моделей України

Слід відмітити, що українська наукова спільнота адекватно реагує на потребу трансформації економічної моделі. Серед авторитетних економістів, які докладають зусилля для визначення найбільш оптимальної для України економічної моделі, насамперед слід назвати академіка НАН України Ю.М. Пахомова [1], який докладно аналізує вади нинішньої економічної моделі, що привели Україну до стану «країни, що не відбулася», та обґрунтовує нові завдання щодо формування нової моделі економічного розвитку. Зокрема, він наголошує, що потрібно виправити дефекти, притаманні теперішній економічній та соціальній моделі, серед яких він насамперед називає «нерегульований ринок». Підхід «чим менше держави, тим краще; ринок сам все відрегулює» прирік нашу країну на низько технологічний статус та її відставання, а також відторгнення всього високотехнологічного на наступні роки. Відтак Ю.М. Пахомов пропонує відмовитися від неоліберальної моделі розвитку економіки в Україні, що сконструйована у США для підвладних, напівколоніальних країн [1, с. 6].

В.М. Геець [2] у своїх працях доводить доцільність трансформації нинішньої економічної моделі в ендогенноорієнтовану модель розвитку, спираючись на яку, можливо забезпечити новий його виток – до суспільства й економіки знань, що умотивовують креативність дій, без яких неможливо подолати такі вади розвитку, як політична нестабільність і конфлікт з економікою, а у самій економіці – дефіцит ресурсів і жорстка конкуренція.

Про те, що сучасна економіка повинна розвиватися за моделлю ендогенного зростання, йдеться і в дослідженнях д-ра екон. наук М.І. Скрипниченко [5], де запропоновано секторальні макромоделі ендогенного зростання економіки України, ув'язані з усіма основними сферами національного господарства, розглядаються в контексті забезпечення стратегії соціально-економічного розвитку України, орієнтованої на стабільне економічне зростання.

У тритомній колективній монографії «Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України» за ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка [6] сформульовані на концептуальному рівні основні положення моделі інформаціологічної економіки, перспективи формування якої в Україні розглядаються як своєрідна відповідь на виклики XXI ст., які є результатом прискореної глобалізації світового як економічного, так і політичного простору.

Про необхідність нової моделі економічного розвитку України в умовах глобалізації пишуть і такі авторитетні українські вчені-економісти, як А.С. Гальчинський [4, с. 30–45] та А.С. Філіпенко [3].

А.С. Гальчинський вважає, що нинішня економічна модель потребує трансформації, але цей процес якісно відрізняється від процесу трансформації та її вимірів, що відбувається на Заході, де «стверджуються якісно нові за своїм змістом основи економічної системи – принципи пост матеріальної економіки, врешті-решт, економіки людини». Однак, безперечно, «з точки зору сучасних економічних трансформацій, їх ключовою ланкою є розвиток людської особистості» [4, с. 16].

Говорячи про формування нової економічної моделі України, А.С. Філіпенко підкреслює, що вона «має спиратися на сучасні світові досягнення теорії та практики господарського розвитку й орієнтуватися на суспільні цінності третього тисячоліття з його жорсткими детермінантами». Серед останніх він називає передусім неухильну дематеріалізацію виробництва, власності, всієї структури суспільно-економічних відносин, розвиток антропогенно-інтелектуального суспільства, інформаційно-технологічного способу виробництва. Окрім того, А.С. Філіпенко робить наголос на тому, що економічна модель України має трансформуватися в напрямі посилення ринкової спрямованості всіх векторів економічних сил. «Ринкова філософія має визначати основний зміст найважливіших реформ, здійснюваних в Україні», – зазначає вчений [3, с. 596–599].

Здійснений нами аналіз підходів авторитетних українських учених-економістів до розвитку економічної моделі України дає підстави виокремити спільне в їхніх наукових доробках, а саме:

1) усі вітчизняні науковці схилиються до думки, що економічній моделі, яка нині впроваджується в Україні, притаманні численні вади, а тому необхідно здійснити її трансформацію;

2) сучасні потреби соціально-економічного розвитку України, а також виклики глобально-цивілізаційного характеру вимагають формування якісно нової економічної моделі;

3) у центрі розвитку нової економічної моделі має стояти економічно вільна, продуктивна людина (приватний власник);

4) нова економічна модель України має орієнтуватися на цивілізаційні цінності III тисячоліття, посилення ринкової спрямованості господарських відносин, поширення інвестиційно-інноваційної складової виробничого процесу, тенденцію до розвитку економіки знань;

5) нова економічна модель України має стати надійним підґрунтям для стабільного зростання економіки та добробуту її громадян.

Водночас слід зауважити, що кожний учений акцентує й відповідно здійснює дослідження трансформації економічної моделі в рамках певного напрямку, окремої сфери розвитку економіки чи її спрямованості – формування моделей «економіки знань», «економіки людини», «інформаціологічної економіки» тощо, тоді як нинішній стан економіки України потребує формування такої моделі, яка б передбачала зміну базисних основ економіки, охоплювала розвиток усіх її ланок, сегментів, сфер.

З огляду на це ми пропонуємо власний підхід до дослідження питання стосовно трансформації економічної моделі України, що передбачає набуття нею якісно нового змісту та характеру розвитку [14–15]. Ми вважаємо, що вона має бути трансформована шляхом переструктурування внутрішньої будови. Йдеться про зміну співвідношення між моделями-складовими, що формують сучасну тріадно-інтегративну економічну модель України, на користь останньої. Саме модель народного капіталізму, соціальною базою якої є середній клас, а осердям – дрібна та середня національна продуктивна буржуазія, має переважати в Україні. Про кристалізацію економічних інтересів середнього класу, що поступово виявляється в активізації його політичної поведінки, а відтак і зміцненні суспільної ролі в країні, свідчать, зокрема, відомі події навколо прийняття Податкового кодексу в Україні (грудень 2010 року).

Переструктурування економічної моделі, що передбачає зміну пропорції між моделями-складовими на користь тієї чи іншої моделі, залежить від моделі влади, структури владної верстви, характеру держави, рівня етатизації та стратегії економічного розвитку, що впроваджується у країні.

Водночас логічно постає запитання: чому автор наполягає на тому, що саме модель народного капіталізму має стати провідною та домінуючою в Україні? Очевидно, щоб правильно обрати прийнятну модель розвитку серед мо-

жливих альтернатив, потрібно насамперед орієнтуватися на певну, вже сформовану й реалізовану у світі модель, яка довела свою ефективність, адекватність та компромісність і при цьому базується на цінностях, подібних до українських. Як слушно відзначає академік В.П. Трощ: «Якщо немає з чим порівнювати, з чого вибирати, то немає і проблеми вибору, то не існує і проблемної ситуації» [16, с. 87]. Україна як європейська держава повинна брати за зразок ту модель, що ефективно впроваджується саме в європейських країнах. Серед таких країн насамперед виділяються Швейцарія, Нідерланди, Австрія, Скандинавські країни, що мають конкурентоспроможні й ефективні економіки, в основу яких покладено саме модель народного капіталізму з тією чи іншою модифікацією з огляду на національні особливості. Ми вважаємо, що за своїми параметрами така модель найбільшою мірою відповідає національним інтересам України – побудова заможної цивілізованої європейської країни, економіка якої орієнтована на зростання багатства кожного громадянина та нації у цілому, а не окремих її груп.

Як показує аналіз світового досвіду, класичним прикладом економічної моделі для України є швейцарська модель розвитку економіки, що ґрунтується та реалізується на засадах народного капіталізму.

Швейцарська економічна модель на стрижні конкурентоспроможності

До середини ХІХ ст. Швейцарська Конфедерація вважалася однією з найбідніших європейських країн. Вона практично не володіє природними ресурсами і не має прямого виходу до морських шляхів. Однак на початку ХХ ст. Швейцарія вже була віднесена Всесвітнім банком до групи найбагатших держав світу (її ВВП на душу населення тоді дорівнював \$36,2 тис.). Завдяки швидкому та ефективному економічному зростанню (у 2004–2007 роках у середньому 3% на рік, в останні п'ять років – 1,9% з урахуванням спаду в 2008 році) цей статус Швейцарія має дотепер (ВВП країни нині дорівнює \$314,9 млрд.; ВВП на душу населення – \$43,007 тис.). Відповідно до Звіту глобальної конкурентоспроможності за 2009–2010 роки, що публікується Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2009–2010), швейцарська економіка посідає перше місце у світі за рівнем конкурентоспроможності, випереджаючи США, Сінгапур, Швецію, Данію, Німеччину, Японію. В минулі роки країна займала другу сходинку після США. За рівнем інновацій Швейцарія посідає друге місце у світі, за рівнем технологічного розвитку – третє, за розвитком інфраструктури – п'яте, за рівнем освіти та виховання – шосте місце. Ці показники є дуже важливими й характеризують високий рівень розвитку швейцарської економіки і стану держави у цілому [17, с. 23–24].

Швейцарія має ринкову економіку з помірними урядовими видатками й системою регулювання. За Індексом економічної свободи, що міститься у Світовому щорічному звіті Gwartney (the World Annual Report by Gwartney), ця країна

має 10 балів із 10 можливих, що означає дуже високий рівень економічної свободи. Країни одержують бал 10.0 у тому випадку, якщо в них є небагато підприємств, що належать державі, а урядові інвестиції становлять менш ніж 15% загального обсягу інвестицій. За Індексом економічної свободи, що складається Heritage Foundation (The Heritage Foundation Index of Economic Freedom), у 2011 році Швейцарія була п'ятою за рівнем економічної свободи країною у світі та першою – в Європі серед 43 країн. Загальні урядові витрати, включаючи споживання й грошові трансфери, є помірними і становлять 32% ВВП (у 2009 році – 34%) [18]. Швейцарська економіка базується на принципах консервативної моделі розвитку. В економіці Швейцарії домінують малі та середні підприємства. На 99% фірм чисельність співробітників, що працюють на повну ставку, не перевищує 250 осіб. Держава відповідає лише за створення рамкових умов, але безпосередньо в економічну діяльність не втручається, бо не має на це конституційного права. Займатися бізнесом дозволено тільки приватним економічним фізичним та юридичним суб'єктам. У конституції Швейцарії сказано, що держава не може на свій розсуд регулювати економічну діяльність і визначати певні фактори, рівні й т. ін. Основні економічні принципи закріплені в законодавстві, але у щоденну діяльність суб'єктів господарювання не має права втручатися жоден державний орган, оскільки це прерогатива та завдання приватних структур [17, с. 24].

У Швейцарії є сектори, де держава займає монополію позицію, але вони дуже обмежені. Відповідно до звіту Американського департаменту торгівлі (U.S. Department of Commerce – DoC) за 2009 рік у Швейцарії докладають зусиль для повної лібералізації виробничої інфраструктури, а саме телекомунікаційної галузі, енергетики й поштового сервісу, і за минулі кілька років уряд зробив конкретні кроки для усунення бар'єрів та активізації конкуренції у цих сферах, які є частково державними. Наприклад, телефонна компанія Swisscom, певна частка якої належить уряду, більше не є єдиним постачальником послуг телезв'язку. Поштову службу цілковито лібералізовано (за винятком монополії, що залишилася у the Swiss Postal Service на відвантаження пакетів вагою до 100 грамів). 1 січня 2008 року у Швейцарії набув чинності новий федеральний Акт поставки електрики, що частково відкрив швейцарський ринок електроенергії для конкуренції із 1 січня 2009 року [19].

Добре захищені права приватної власності, в тому числі інтелектуальної, сприяють зростанню продуктивності та підприємництва. За Індексом економічної свободи–2011, що складається The Heritage Foundation, за таким показником, як «Права власності», Швейцарія отримала 90 балів із 100 можливих. За цим показником оцінюється здатність індивідуумів нагромаджувати приватну власність, захищену відповідно до прозорих законів, які запропоновані державою. Він вимірює ступінь, до якого закони країни захищають приватні права власності, а також ймовірність того, що приватна

власність буде конфіскована. Окрім того, за допомогою цього показника здійснюється аналіз незалежності судової влади, існування корупції в її межах, здатність індивідуумів і бізнесів легко та безпечно укласти контракти тощо. Чим більш впевнений юридичний захист власності, тим вищий рейтинг країни; відповідно чим більшими є можливості в уряді конфіскувати (ліквідувати) власність, тим більш низьким є рейтинг країни. Рахунок 90 для Швейцарії означає: приватна власність гарантується урядом; судова система захищає контракти ефективно; система правосуддя карає тих, хто незаконно конфіскує приватну власність; корупції майже не існує; конфіскація власності малоімовірна [18].

Зі своєю сильною правовою традицією Швейцарія має один із найкращих режимів для захисту прав власності та є втіленням політичної стабільності. Корупція не завдає жодного занепокоєння інвесторам, що знайшло відбиття у високому рейтингу Швейцарії за Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI), який складається Transparency International's. Країна займає п'яте місце серед 180 країн за рівнем сприйняття корупції, тобто остання фіксується як така, що практично не існує в жодній галузі економіки.

Гнучкі трудові норми і відсутність корупції стимулюють розвиток бізнесу у Швейцарії. Інфляційний тиск (–0,4% у 2010 році) перебуває під контролем.

Швейцарський федеральний уряд підтримує загальну політику невтручання в іноземне інвестування, зосереджуючи замість цього свою увагу на створенні сприятливого підприємницького середовища для зовнішніх та внутрішніх інвестицій, зокрема підтриманні економічної й політичної стабільності, прозорі законодавчої системи, сильної інфраструктури, ефективних ринків капіталу, розвинутого місцевого самоврядування. Приплив іноземних інвестицій у Швейцарії становить \$9,7 млрд. у 2010 році.

Кантонам, які функціонують за принципами справжнього місцевого самоврядування, дозволяється виробляти власну зовнішню інвестиційну політику, і вони вдало застосовують фінансові та інші стимули для заохочення іноземних інвестицій. Іноземний бізнес, який впроваджує виробничі лінії з новою високою технологією, має найбільшу ймовірність одержати переваги. Деякі кантони навіть застосовують практику звільнення від податків на цілих десять років для нових фірм. Стимули, які найбільш часто пропонуються, включають позички і субсидії для індустріального розвитку та досліджень, гарантії за кредитами банку, низький процент за позичками капіталу, субсидії на інвестиційні витрати та підготовку кадрів, звільнення від податків на прибуток тощо [20].

Вкладення іноземних інвестицій у Швейцарії хоч і не вимагає формального схвалення, проте інвестиції у нерухомість і сфери, пов'язані з безпекою, все ж таки підлягають обмеженому регулюванню.

У Швейцарії відсутні будь-які істотні бар'єри для торгівлі. Конкурентоспроможна й прозора регулятивна структура країни настійно підтримує комерційну діяльність, ділове се-

редовище, ефективний та динамічний бізнес. Процедура банкрутства у країні є відносно легкою.

Макроекономічна стабільність і високорозвинений та конкурентоспроможний фінансовий сектор зміцнюють позицію Швейцарії як світового фінансового центру. Фінансовий сектор країни стрімко оголтувався від глобальної фінансової кризи й протистояв ослабленню законів банківської таємниці.

Отже, проаналізувавши сучасні особливості впровадження моделі народного капіталізму у Швейцарії, можна екстраполювати цей досвід на українські економічні реалії і зробити такі узагальнення:

1. У Швейцарії переважає малий і середній бізнес, надійно захищена і примножується приватна власність (зокрема та, що заснована на особистій та родинній праці), відсутні будь-які бар'єри для поширення бізнесу й торгівлі, держава не втручається у розвиток підприємницького середовища, а лише всіляко стимулює вкладання внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Ці економічні характеристики цілковито відповідають головним параметрам моделі народного капіталізму і можуть бути впроваджені в Україні в рамках переструктурування її економічної моделі.

2. Спрощена, зрозуміла та прозора система податків сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, що є вкрай актуальним для України.

3. Такі ознаки економічної моделі, як соціальна та фінансово-економічна стабільність, відсутність корупції, високий рівень економічної свободи, макроекономічного управління та конкурентоспроможності, характеризують Швейцарію як цивілізовану європейську державу, що повинно стати орієнтиром при трансформації економічної моделі України, яка прагне інтегруватися до європейської спільноти.

4. Високий рівень місцевого самоврядування та економічної свободи регіонів (кантонів), що дозволяє Швейцарії максимально реалізувати свій економічний потенціал, відповідає також інтересам України й може бути поставлено за мету при проведенні адміністративно-територіальної реформи.

Висновки

Нинішня економічна модель України є неефективною і потребує трансформації. На думку автора, її необхідно здійснювати шляхом переструктурування з орієнтацією на домінування моделі народного капіталізму замість симбіотичної моделі державно-монополістичного капіталізму з елементами державного соціалізму, яка нині ствердилася в Україні. Саме модель народного капіталізму найбільшою мірою відповідає інтересам та ментальності української нації, а також європейській традиції конкурентоспроможного розвитку, яка, зокрема, повною мірою впроваджується у Швейцарії.

Література

1. Пахомов Ю.М. Основні завдання формування посткризової моделі розвитку економіки України / Ю.М. Пахомов // Економічний часопис-XXI. – 2010. – №1–2. – С. 3–6.

2. Геець В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геець; НАН України; Ін-т екон. та прогн.-нозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.

3. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А.С. Філіпенко. – К.: Знання, 2007. – 670 с.

4. Гальчинський А.С. Нова модель економічного розвитку України (у контексті глобалізації) / А.С. Гальчинський // Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський та ін.]; гол. ред. С.В. Головка. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.

5. Моделі ендогенного зростання економіки України / За ред. д-ра екон. наук М.І. Скрипниченко. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. – 576 с.

6. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В 3 т. / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семіноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – Т. 1: Економіка знань – модернізаційний проект України. – 544 с.

7. Економічні системи: монографія. – Т. 1 / За ред. д.е.н., проф. Г.І. Башнянина. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2006. – 484 с.

8. Шевчук В.Я. Актуалітети політики розвитку / В.Я. Шевчук, Т.Т. Ковальчук, В.К. Черняк. – К.: Знання, 2009. – 326 с.

9. Новицький В.Є. Економічні ресурси цивілізаційного розвитку: навч. посібн. / В.Є. Новицький. – К.: НАУ, 2004. – 268 с.

10. Колот А.М. Соціальна згуртованість суспільства як доктрина: основні засади, причини актуалізації, складові розвитку / А.М. Колот. – Економічна теорія. – 2010. – №1. – С. 18–28.

11. Петровська О.С. Сучасна модель економічного розвитку національної економіки / О.С. Петровська // Економічна теорія. – 2008. – №1. – С. 30–40.

12. Черняк В.К. Посткризова економіка: капіталізм «з людським обличчям» / В.К. Черняк. – Економічний часопис-XXI. – 2010. – №1–2. – С. 16–17.

13. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.

14. Соскін О.І. Необхідність зміни економічної моделі для конкурентоспроможного розвитку України / О.І. Соскін // Економіка ринкових відносин. – 2010. – №5–6. – С. 137–147.

15. Соскін О.І. Теоретико-методологічні аспекти аналізу національної економічної моделі / О.І. Соскін // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №3. – С. 36–45.

16. Тронь В.П. Нечітка стратегія чітких рішень / В.П. Тронь. – К., 2007. – 748 с.

17. Цюблер Г. Швейцарія – стабільна, конкурентоспроможна країна: досвід для України / Г. Цюблер // Економічний часопис-XXI. – 2010. – №1–2. – С. 21–25.

18. 2011 Index of Economic Freedom: Switzerland // Available from Heritage Foundation website. Accessed on April, 2011 (HF 2011). – <http://www.heritage.org/index/Country/switzerland#>

19. The U.S. State Department/Switzerland/. – <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3431.htm>

20. Switzerland: Business Indicators Summary // Financial Standards Foundation. – <http://www.estandardsforum.org/switzerland/business-indicators>